

La 'Humanae vitae' va esmenar el Concili?

Dg, 19/10/2014 per Pere Codina

[Els nous veïns de Diognet](#)

En el [comentari anterior](#) parlàvem de la confrontació que hi va haver en el Concili Vaticà II (i que encara dura) entre dues maneres d'entendre la moral: la moral tradicional, objectiva i normativa, que té la «natura» (la «lleï natural») com a criteri cabdal, i la nova moral personalista que atorga a la persona i a la consciència aquesta supremacia que l'altra escola reconeix a la natura. No són dos capricis contraposats. Són dues maneres diferents de veure el món i de situar la persona a l'interior d'aquest món.

El món clàssic i tradicional ha interpretat globalment amb criteris objectius la presència i situació de l'home en «el gran teatre del món», en un escenari que li ha esta donat, fet i acabat: «sicut in caelo, sic et in terra». El «cel» —és a dir, la natura i, en definitiva Déu— marca les pautes de l'existència humana: l'home, que no coneix les lleis de funcionament de la natura, considera que la natura funciona gràcies a lleis positives de Déu. La natura és un reflex o expressió de la voluntat de Déu.

Amb la modernitat l'home —la persona, el subjecte— pren les regnes de la seva pròpia vida i del món. Per això parlar de la modernitat és parlar de l'antropocentrisme: Galileu, Kant, Descartes, els il·lustrats... són fites d'un procés ininterromput que dura fins avui. De ser subjecte passiu de la seva pròpia vida i de la història, l'home va passant progressivament a ser-ne subjecte actiu: la ciència, i en concret la medicina, la política, el dret, l'art... També la moral? El nostre món occidental ha estat testimoni de com, al llarg dels darrers segles, cada branca del saber ha anat reivindicant la seva pròpia autonomia. (Prenguem nota, tanmateix, que aquest procés és característic —exclúiu?— del nostre «món occidental».)

El Concili Vaticà II no va quedar al marge d'aquest procés i del conflicte que suposa tota transició. Des que Joan XXIII el anunciar, es va fer evident la confrontació entre aquestes dues visions de la realitat. On més es va poder constatar aquesta dualitat de visions va ser en les discussions d'un parell de documents que acabarien sent cabdals i representatius: la constitució pastoral «Gaudium et Spes» i la declaració sobre la llibertat religiosa «Dignitatis humanae». I, concretant una mica més, en el cas de la discussió de la Gaudium et Spes podem precisar que la confrontació va sorgir sobretot en la discussió del capítol que porta per títol «La dignitat del matrimoni i la família» i que comprèn els paràgrafs 47-52 de la dita constitució.

El primer esquema inicial d'aquest capítol (De ordine morali, 1961) reproduïa la doctrina oficial repetida pels darrers papes. És ben sabut que l'esquema va ser refet de dalt a baix des d'una perspectiva que —en coherència amb altres posicionaments conciliaris— posava la persona i la consciència al centre de les seves decisions. (Notem tanmateix que perquè es pugui «posar la persona al 'centre'» cal que hi hagi altres coses, altres consideracions, més enllà del subjecte, però que és la consciència la que assumeix l'última responsabilitat...)

Després de moltes discussions, la «majoria» va aprovar finalment el text definitiu que figura dins la «Gaudium et Spes» i que respon bàsicament als principis d'una moral personalista. Com es pot suposar, això no va agradar gens ni mica a la

«minoria» conciliar, que no es va voler donar per vençuda... Tenien a la mà una carta: hi havia un tema candent que Pau VI havia sostret a la discussió conciliar, sobre el qual s'esperava alguna mena de posicionament ulterior: el control de la natalitat...

Tots sabem el desenllaç: la minoria va aconseguir als despatxos el que no havia aconseguit a l'aula. L'encíclica «*Humanae Vitae*» (HV), amb la signatura del papa, deia allò que ells haurien volgut que digués el Concili. És cert que la HV cita sovint el Concili: fins a nou vegades apareixen notes a peu de pàgina fent referència al Concili. Però són referències intrascendents, com es podia haver citat qualsevol altre document. Totes les referències són intrascendents? Gairebé totes... Totes menys una en què se cita un text concret del Concili... però canviant les paraules clau, de manera que es deixa entendre que el Concili ha dit unes coses que no havia dit. O, per dir-ho d'una altra manera, es fa dir al Concili el que la minoria hauria volgut que digués. Quines paraules han canviat?

Dins la *Humanae Vitae*, a l'últim paràgraf de l'apartat en què parla de la «paternitat responsable» (n. 10) es diu : «(...) en la tasca de transmetre la vida, [els catòlics] no són lliures d'actuar al seu arbitri com si poguessin determinar de manera totalment lliure i autònoma els camins honestos a seguir, sinó que, al contrari, han de conformar la seva conducta a la intenció del Déu Creador, expressada en la mateixa naturalesa del matrimoni i dels seus actes, i manifestada per l'ensenyament constant de l'Església». El text acaba amb aquesta cita a peu de pàgina (nota 10): «Cf. Concili Vaticà II. *Gaudium et Spes*, nn. 50-51». És cert que el fet de posar «Cf.» vol dir que la cita no reproduïx literalment les paraules del text citat... però sí que en reproduïx l'esperit. Ara bé, què diu el Concili?

En els paràgrafs esmentats (nn. 50-51) podem trobar un paràgraf que en la seva estructura té una certa similitud aparent amb el de HV i diu així: «Quan es tracta de posar d'acord l'amor conjugal amb la transmissió responsable de la vida, la moralitat del comportament no depèn tan sols de la sinceritat de la intenció ni de la valoració dels motius, ans ha d'ésser determinada per criteris d'objectivitat, deduïts de la naturalesa de la persona i dels seus actes, que respectin el sentit integral de la mútua donació i de la procreació humana en un context d'amor autèntic»

El nus de la qüestió és aquest: Com s'ha d'establir la moralitat del comportament personal? *Gaudium et Spes* (1965) diu que «... ha d'ésser determinada per criteris d'objectivitat, deduïts de la naturalesa de la persona i dels seus actes». En canvi, *Humanae Vitae* (1968) diu que els catòlics «... han de conformar la seva conducta a la intenció del Déu Creador, expressada en la mateixa naturalesa del matrimoni i dels seus actes, i manifestada per l'ensenyament constant de l'Església.»

No és el mateix prendre com a criteri «la naturalesa de la persona i dels seus actes», o bé «la naturalesa del matrimoni i dels seus actes». Vet aquí la diferència.

Crec que ara ens serà més fàcil de comprendre l'abast de la citació que fèiem del jesuïta p. Alan Thomasset: «Des de fa algunes dècades, l'escola personalista –que situa la persona humana al cor de la moral per tal de desenvolupar-la cap a una més gran dignitat– ha estat marginada en profit d'una escola d'interpretació de la llei natural. Si aquesta visió personalista, entre altres, no és posada en valor, aquest Sínode corre el perill de no renovar gaire l'evangelització del matrimoni i de la família.»

(Si a algú li interessa una exposició una mica més detallada d'aquest problema, la pot trobar a [Un concili de transició.](#))